



©Tilman Stamer/SWR

DE INTERNATIONALE AVANT-GARDE IN DE KLASSIEKE MUZIEK KOMT TEGENWOORDIG UIT HET WAASLAND

# Het Nadar Ensemble en nieuwe muziek

‘Het oude stort ineen, de tijden veranderen, een nieuw leven bloeit op uit de puinhopen’, aldus de Duitse dichter Friedrich von Schiller. Zit er ook nieuw leven in de hedendaagse klassieke muziek? ‘Enkel de meest doorwinterde postmodernist denkt dat een avant-garde in de muziek vandaag onmogelijk is’, zo schrijft Bas Matthyssens. Het Nadar Ensemble – uitvalsbasis: Sint-Niklaas – bewees vorige zomer al het tegendeel met een opgemerkte passage op de Darmstädter Ferienkurse für Neue Musik. In maart staan ze in BOZAR, in het kader van Ars Musica, met werk van de Belgische componist Stefan Prins en zijn Duitse geestesgenoot Alexander Schubert.

## DE DARMSTÄDTER FERIENKURSE FÜR NEUE MUSIK IS DECADENT EN ONTAARD

Zomer 2012. Bierzuipende marginalen, jongeren op weg naar een shoppingdate en Turkse vrouwen met plastic buggy's die de tram willen nemen, verzamelen op de Luisenplatz: het centrale plein van Darmstadt. Een oude, dandyachtige Japanner kruist het plein met een zakje in zijn hand. Mijn gok: partituren. Vooroordeel bevestigt wanneer niet veel later enkele keurige jongens en meisjes met zeer herkenbare fietsjes van de Darmstädter Ferienkurse zich bij hem voegen. Ze horen hier niet thuis.

Om de twee jaar verzamelen componisten, muzikanten en academici met een obsessie voor ‘hedendaagse’ klassieke muziek in Darmstadt en opent er zich gedurende twee weken een parallel universum waarvan sommige bewoners zich ver zwevend boven de massa's wanen. Weten zij veel dat vanavond een gedreven groepje gedegenerende geïllustreerden, technouten en noisefreaks uit België het hele Feerichschap de grond in zullen sturen richting underground om het nooit meer boven te laten komen.

Geen gereserveerde fauteuils, maar stoeltjes (veel te weinig zo zal snel blijken), bierverkoop in de zaal en een lichtin-

stallatie die waarschijnlijk zelfs groene lasers het publiek in kan sturen. Deze zaal echoot decadente technofeestjes. *Play Loud* verschijnt er op een scherm. Een onverlaat duwt op *play* en de storm barst los.

Charlie Chaplin gaat de strijd aan met een roltrap, begeleid door loeiharde metal. Naadloos hierop aansluitend speelt het ensemble een werk van Schubert. Alexander Schubert. De dirigent is behangen met bewegingssensoren en kan zijn ultieme controlefetisj beleven. Hij manipuleert de door free jazz beïnvloede muziek met zijn lichaam, wat resulteert in een spastisch spektakel dat Herbert von Karajan doet omdraaien in zijn graf. Net goed. Volgen elkaar nog op in niet-willekeurige volgorde: een in twee delen geknipte horrorfilmcollage van elkaar opvretende beelden door Nicolas Provoost, een aan *MIDI files* schatplichtig, cartoonesk werk van performanceartiest/componist/valse clown Johannes Kreidler (die later op de week de compositieprijs van het festival zal binnenrijven), Stefan Prins' *glitchende* en aan *delay* onderhevige, virtuele *Piano Hero*, en als apotheose de technocalyps van Jorge Sánchez-Chiong, die aan de draaitafels het puffende, hortende ensemble richting trance begeleidt. Het werk eindigt abrupt, het

publiek snakt naar adem, we kloppen af op exact een uur.

Luid applaus in de zaal, enkele bestofte Duitse componisten roepen boe, maar zij weten, op een paar naïevelingen na die denken dat het allemaal nog wel goed zal komen, dat het met hen gedaan is. Het in Sint-Niklaas gebaseerde Nadar Ensemble heeft net het festival, waar enkele decennia geleden onder zovele anderen Schönberg, Adorno en Stockhausen graag geziene gasten waren, de 21ste eeuw binnengeloodst. Geen flauw schikken van partituren en voorzichtig gekuch tussen de werken, maar een strakke show, gebruikmakend van alle mogelijkheden die beeld, belichting, geluid en techniek te bieden hebben. Concertpubliek bezit wel degelijk meer dan één zintuig.

Gemompel over de onmogelijkheid om los te geraken van de erfenis van de voorgangers, eindeloos doorgevoerde spelletjes met referenties, koketterie met – en een vermoedend vasthouden aan – een verkeerd begrepen atonaliteit: het platgewalste open geluidslandschap dat John Cage naliet ziet er anno 2013 niet altijd even best uit, maar enkel de meest doorwinterde postmodernist denkt dat een avant-garde in de muziek vandaag onmogelijk is. Het is dan ook vreemd dat veel ensembles en componisten de oneindige mogelijkheden en het uitzicht op waarachtige vernieuwing dat de huidige technologie te bieden heeft, maar niet weten te benutten.

De specifieke positie van het Nadar Ensemble in het huidige 'klassieke' muzieklandschap ligt in de vanzelfsprekende, spontane en toch doordachte manier waarop het ensemble en de componisten waarmee ze samenwerken technologie en nieuwe speeltechnieken incorporeren in hun muziek. Niet enkel 'experimenteren' of 'onderzoeken', wat al te vaak codewoorden zijn voor vrijblijvende gimmicks, maar een open geest gecombineerd met een ver doorgedreven professionaliteit. Of het instrument nu een ballon, *gamecontroller*, cello of samplemachine is, enkel een muzikant die er op een waarachtige manier mee omspringt kan muziek maken die de moeite waard is om te beluisteren. Al de rest is lawaai.

### BODY-POLITICS VOOR DE PLAYSTATIONGENERATIE

'*Sonically speaking, the posthuman era is not one of disembodiment but the exact reverse*' schreef Kodwo Eshun in de jaren '90. Hoe visionair deze uitspraak is kunt u op 23 maart in de Bozar aanschouwen. Het Nadar Ensemble speelt dan in het kader van Ars Musica een programma met werk van mede-artistiek leider van het ensemble Stefan Prins en de Duitser Alexander Schubert. Beide componisten maken gretig gebruik van digitale technologie, maar in de plaats van de steriele, onmenselijkte dystopie die sciencefiction-schrijvers en Expo '58ers in gedachten hadden, blijkt deze binaire toekomst niet ontdaan van vlees en bloed. Eerder Cronenberg dan de Jetsons. De interactie tussen lichaam en techniek leidt in het werk van beide componisten onmiddellijk naar het probleem van controle. Is de technologie een verlengstuk van het lichaam of is het net

omgekeerd? En ook: hoe exact verloopt de transpositie tussen idee, beeld en muziek?

Alexander Schubert rust in *Point Ones* de dirigent uit met bewegingssensoren aan de polsen, die deze in staat stellen om live elektronica te bedienen en te bewerken. De muziek van viool, cello, piano, klarinet, gitaar en percussie lijkt soms op improvisatie, maar alle noten zijn keurig uitgeschreven, alsook de choreografie van de dirigent. Minimale verschillen in de bewegingen van de dirigent leiden wel tot andere resultaten.

Wie ooit een spelletje Mario Bros heeft gespeeld op de 8-bit gameconsole van Nintendo, kent wel de onstuitbare drang om de *controller* richting scherm te hengsten wanneer het titelpersonage alweer een afgrond insukkelt omdat het signaal dat je als speler doorgeeft via de *controller* net dat ietsje trager wordt uitgevoerd op het scherm dan je gepland had. Het woord *controller* verwijst al naar de illusie dat de band tussen wat je ziet, hoort, denkt of wilt, bemiddeld door kabels, schermen en boxen, een een-op-een-relatie is. Het is vaak pas wanneer er fouten optreden zoals *glitches*, ruis of vertragingen dat het valse karakter hiervan duidelijk wordt.

Zowel *Piano Hero #1, 2 & 3* als *Generation Kill*, de werken van Stefan Prins die zullen worden gebracht in Brussel, refereren naar dit gegeven. De pianist die *Piano Hero* uitvoert gaat de strijd aan met zijn virtuele versie (avatar), door vooraf opgenomen beeld- en geluidssamples van zichzelf aan te vuren met behulp van een keyboard. Vertragingen en het bijna vastlopen van de virtuele pianist leveren een vreemd schouwspel op, waarbij de handelingen van de persoon die voor je op het podium zit er schijnbaar niet meer toe doen.

In *Generation Kill*, dat door invloedrijk muziekcriticus Alex Ross in *The New Yorker* werd omschreven als '*as if Philip K. Dick had written a novel about chamber Music*', worden hieraan nog enkele lagen toegevoegd. Muzikanten zitten achter transparante schermen, waarop regelmatig zij of hun avatars geprojecteerd worden. Deze worden aangevuurd door andere muzikanten met *playstationcontrollers*, die ook beeld- en geluidssamples van de door president Obama zo geliefde *drone*-aanvallen kunnen oproepen. Een door merg en been snijdend schouwspel dat virtuele oorlogsvoering heel reëel maakt, omdat de illusie van controle via *drones* en bewakingscamera's gespiegeld en doorprikt wordt en er van de geruststellende afstand die de moordende *gamer* gewend is niet veel meer overschiet, wanneer deze op het einde van het werk zichzelf en zijn anonieme slachtoffers tegenkomt.

Bas Matthyssens

Nadar speelt op 23 maart in BOZAR in het kader van Ars Musica: voor meer info zie [www.bozar.be](http://www.bozar.be) en [www.nadarensemble.be](http://www.nadarensemble.be). Van Stefan Prins verscheen de cd 'Fremdkörper' in 2012 op het label SubRosa.